

การเกษตรที่ยั่งยืนต้องอยู่บนพื้นฐาน ความพอเพียง

ดร. อารีย์ เชื้อเมืองพาน

3679 ๖๖

รองศาสตราจารย์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เกริ่นนำ

ปัญหาที่ทำให้รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต้องปวดเศียรเวียนเกล้ามากที่สุด คือ ปัญหาภาคการเกษตรโดยเฉพาะ “ข้าว” ปัญหาดังกล่าวยิ่งแก้แทนที่ปัญหาจะบรรเทาเบาบางลง ตรงกันข้ามปัญหาดังกล่าวก็ยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้นเป็นทวีคูณ ดังจะเห็นได้จากการที่สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ก็นำเสนอปัญหาเหล่านี้อยู่แทบทุกวัน มีนักวิชาการเด่น ๆ ดัง ๆ หลายท่านพยายามเสนอแนวทางให้รัฐบาลเพื่อนำไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแบบครบวงจร ผลก็คือ ปัญหาดังกล่าวก็จรมมาเป็นปัญหาให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาอีกรอบหนึ่ง ที่ผ่านมารัฐได้ทุ่มเงินงบประมาณไปในการแก้ไขปัญหาภาคการเกษตรเป็นจำนวนเงินไม่น้อย ทั้งการประกันราคา การให้เงินอุดหนุน ด้านปัจจัยการผลิต และล่าสุดท่านรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีแนวคิดจะจ่ายเงินให้กับเกษตรกรปลูกข้าว และให้หันไปประกอบอาชีพอื่นแทน แนวทางนี้เป็นแนวทางที่รัฐต้องการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และที่สำคัญก็คืออาชีพการทำ การเกษตรนั้นเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทยและเป็นรากฐาน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในฐานะเป็นแหล่งปัจจัยการผลิตและเป็นกลุ่มอุปโภค และบริโภคที่ใหญ่ที่สุด หากรัฐแก้ไขปัญหภาคการเกษตรได้ อย่างยั่งยืนก็จะเป็นการคืนความสุขที่เกษตรกรรอคอยมานานแสนนาน โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับหนึ่ง รวมถึงการเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลก

การทำการเกษตรเพื่อการค้า ต้นตอปัญหาในภาค การเกษตร

หากจะย้อนกลับไปดูการทำการเกษตรในอดีตจะพบว่า เป็นการทำการเกษตรที่มีเป้าหมายด้านความมั่นคงของอาหาร

เป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการทำการเกษตรเพื่อการบริโภค เหลือจากการบริโภคแล้วจึงจะนำไปขาย การทำการเกษตร ดังกล่าวเป็นการทำการเกษตรแบบพึ่งพาและเป็นมิตร กับธรรมชาติ ไม่มีการทำลายธรรมชาติ ไม่มีการใช้เครื่องจักรกล ไม่มีการใช้สารเคมี ใช้แรงงานสัตว์และแรงงานคน ปัจจัย การผลิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยก็เป็นปุ๋ยคอกที่ได้จากวัว และควาย กระบวนการผลิตล้วนเป็นการพึ่งพากันเช่น การปลูกข้าวก็เป็นการพึ่งพากันระหว่างคนกับควาย คนใช้ แรงงานจากควาย ได้ปุ๋ยจากควาย และคนก็ต้องตอบแทน ควายด้วยการดูแลเช่น การเกี่ยวหญ้าตามคันนา เก็บฟางข้าว หลักรวดข้าวเสร็จเพื่อนำมาให้ควายกิน คอยสูมไฟเพื่อไล่ ลิ่นไรที่มากัดควาย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันคนก็ไม่ทำลาย ระบบนิเวศปล่อยให้ระบบนิเวศทำหน้าที่ของมัน เช่น ไม่มีการใช้สารเคมีพ่นฆ่าแมลง ปล่อยให้เป็นที่นาที่ของปลา กบ และเขียดเป็นผู้จัดการแมลงเหล่านี้ และตนเองก็อาศัยการ จับปลา กบและเขียดดังกล่าวมาเป็นอาหารหล่อเลี้ยงชีวิต ซึ่งภาษาทางวิทยาศาสตร์เขาเรียกว่า “ห่วงโซ่อาหาร” จึงทำให้วิถีชีวิตของเกษตรกรในยุคอดีตไม่เคยสร้างปัญหา ให้ภาครัฐเลย แถมยังเป็นฐานในการพัฒนาประเทศเพราะ โดยเฉพาะผลผลิตจากภาคการเกษตรที่สำคัญคือ “ข้าว” ได้เป็นสินค้าที่ส่งออกเป็นลำดับหนึ่งที่สร้างรายได้เข้าประเทศ แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นปัญหาอันดับหนึ่งของประเทศ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2398 ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ 4 ประเทศไทย จำเป็นต้องทำสนธิสัญญาบวรารังกับประเทศอังกฤษ ส่งผล ทำให้ประเทศไทยมีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจการค้าข้าว พ่อค้าชาวจีนซึ่งเป็นเจ้าของโรงสี ข้าวก็เริ่มรวมตัวกันก่อตั้งธนาคารพาณิชย์เพื่อใช้เป็นแหล่ง แสวงหาเงินทุนมาขยายกิจการ ในขณะที่เกษตรกรเองก็เริ่ม มีการปลูกข้าวเพื่อการค้ามากขึ้น มีการแสวงหาเงินทุน โดยการกู้ยืมเงินมาเพื่อขยายการผลิต แต่การปลูกข้าวในยุคนั้น ยังต้องพึ่งพาดินฟ้าอากาศอยู่ ผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับฟ้าฝน

และในช่วงนั้นเกิดภาวะฝนแล้งผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มกับเงินทุน
ที่ลงไป ส่งผลทำให้เกษตรกรหลายรายต้องโอนที่ดินให้แก่
เจ้าหนี้ ปัญหาดังกล่าวรุนแรงมากขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ 5
อย่างไรก็ดีรูปแบบการทำการเกษตรเพื่อการค้า
มาเฟื่องฟูอีกครั้งในปี พ.ศ. 2503 ที่รัฐบาลไทยได้กำหนด
แผนการผลิตภาคการเกษตรที่เรียกกันว่า “การปฏิวัติเขียว”
โดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เกษตรและเทคโนโลยี
มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคการเกษตร
มีการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง มีการใช้
เครื่องจักรกลแทนแรงงานจากวัวและควาย รวมถึงมีการผลิต
หลายรอบต่อปีเพื่อให้มีผลผลิตเข้าสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง
ด้วยเหตุนี้จึงมีการการใช้สารเคมีมาทดแทนสารอินทรีย์ที่ได้
มาจากธรรมชาติ รูปแบบการผลิตเช่นนี้ทำให้เกษตรกร
หลายรายหันหลังให้กับภาคการเกษตร และเดินไปสู่ภาค
อุตสาหกรรมในกรุงเทพฯและเขตปริมณฑลในฐานะ “แรงงาน”
รูปแบบการทำการเกษตรดังกล่าวได้กลายมาเป็นนโยบาย
หลักของประเทศไทย หน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ก็มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการ
ทำการเกษตรแผนใหม่ ที่เน้นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ
ดังนั้นตัวเกษตรกรเองก็ต้องเน้นการเพิ่มผลผลิตให้ได้มากที่สุด
เพื่อตนเองจะได้รับผลกำไรมาก ผลของการทำการเกษตรนี้
ส่งผลทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรมากมาย ซึ่งปัญหาดังกล่าว
พอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ : คงไม่มีเกษตรกรรายใด
ปฏิเสธว่า การทำการผลิตในรูปแบบการเกษตรสมัยใหม่นี้
ทำให้เกษตรกรไทยมีภาระหนี้สินมากขึ้น เพราะเกษตรกร
ในแต่ละรายต้องใช้เงินทุนในการซื้อปัจจัยการผลิตทั้ง
เครื่องจักรกล เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและสารเคมี เมื่อผลผลิตออกมา
สู่ตลาดก็ประสบปัญหาราคาตกต่ำเพราะปริมาณผลผลิต
มีมากเกินไปเกินความต้องการ กอปรกับการรับแรงการผลิตที่ส่งผล
ถึงคุณภาพของผลผลิตด้วย ยกตัวอย่างเช่น ข้าวหอมมะลิที่เป็น
ข้าวคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของตลาด ต้องใช้เวลาในการปลูก
จนถึงการเก็บเกี่ยวประมาณ 4 เดือนหรือ 120 วัน ปีหนึ่งจะ
ปลูกได้ครั้งเดียวเพราะเป็นข้าวที่ไวต่อแสง แต่ในปัจจุบัน
เกษตรกรไม่นิยมปลูกเพราะใช้เวลานานเกินไปและหันไปใช้
พันธุ์ข้าวที่ใช้ระยะเวลาการเพาะปลูกสั้นคือ 3 เดือนหรือ
90 วัน ในหนึ่งปีเกษตรกรสามารถทำการผลิตได้ถึง 4 รอบ
การผลิต ซึ่งได้ผลผลิตมากก็จริงแต่ราคาก็ถูก ผลตอบแทน
ที่ได้รับก็ขาดทุนเพราะรายได้ต่ำกว่าต้นทุน หนี้ก็ต้องพอกพูน
เพราะไม่มีเงินไปชำระดอกเบี้ย สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกร
ผู้ปลูกข้าวของไทยก็ต้องตกอยู่ในวังวนของความยากจน
บางรายถึงกับตัดสินใจขายที่นาเพื่อหันไปประกอบอาชีพอื่น
จากการที่ผู้เขียนได้เคยทำวิจัยและได้สอบถามถึงทัศนคติของ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่ พบว่า
เกษตรกรตัวอย่างทั้งหมดตอบเป็นแนวเดียวกันว่าการประกอบ
อาชีพการเกษตรไม่สามารถทำให้ฐานะของตนเองดีขึ้น ดังนั้น
จึงไม่มีเกษตรกรรายใดเลยที่จะส่งเสริมให้บุตรหลานมาประกอบ
อาชีพดังกล่าว หลายคนจึงพยายามส่งเสียบุตรหลานตนเอง
ให้เรียนสูง ๆ เพื่อไปประกอบอาชีพอื่น จนก่อให้เกิดปัญหา
ด้านการศึกษาขึ้นมาในปัจจุบัน

2. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ : การทำเกษตร
สมัยใหม่นี้เน้นการใช้สารเคมีที่เป็นศัตรูกับสิ่งแวดล้อม ทำให้
เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา
ถูกทำลาย สัตว์และพืชหลายชนิดที่เกษตรกรเคยให้เป็นอาหาร
ก็ถูกทำลายลง สภาวะการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพ
ของเกษตรกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นโรคมะเร็งหรือ
โรคทางเดินหายใจอันเนื่องมาจากการสัมผัสสารเคมีอย่าง
ต่อเนื่อง นอกจากนี้สุขภาวะทางโภชนาการก็ไม่ดี ต้องหันไป
ซื้ออาหารที่ผลิตมาจากกระบบเกษตรสมัยใหม่เช่นเดียวกัน
เงินที่ได้จากการขายผลผลิตนอกจากต้องนำไปชำระหนี้ตั้งที่กล่าว
มาแล้ว อีกส่วนหนึ่งต้องนำมาเพื่อรักษาสุขภาพของตนเอง

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้วยังพบอีกว่า การทำ
การเกษตรสมัยใหม่นี้ยังทำให้เกิดการทำลายภูมิปัญญาที่
บรรพบุรุษสั่งสมกันมาหลายชั่วอายุคน ประเพณีความเชื่อ
ดั้งเดิมถูกทำลายไป ส่งผลทำให้สังคมการเกษตรในปัจจุบัน
เป็นสิ่งที่มีมีการแก่งแย่งแข่งขันกัน มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน
บางรายถึงกับฆ่าฟันกันก็มีให้เห็นตามสื่อต่าง ๆ และหากเรา
ปล่อยให้วิถีการทำเกษตรของประเทศเป็นเช่นนี้ ปัญหา
ดังกล่าวย่อมพอกพูนขึ้นอย่างต่อเนื่อง ระดับความรุนแรงของ
ปัญหาก็จะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ แล้วจะมีแนวทางในการแก้ไข
ปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร

ทฤษฎีเกษตรใหม่คือหัวใจของการเกษตรที่ยั่งยืน
นับเป็นบุญและวาสนาของเกษตรกรไทยที่มีพระเจ้าอยู่หัว
ที่ทรงพระปรีชา ทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองทำด้วยพระองค์เอง
เมื่อประสบความสำเร็จก็ทรงพระราชทานความรู้ดังกล่าวให้
พสกนิกรชาวไทยนำไปปฏิบัติเพื่อความอยู่ดีกินดีอยู่เสมอ
ปัญหาการผลิตของเกษตรกรก็เช่นเดียวกันพระองค์ทรง
พระราชทานแนวทางการผลิตให้เกษตรกรนำไปใช้นั้นคือ
“ทฤษฎีเกษตรใหม่” ซึ่งพระองค์ทรงทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัย
เชิงปฏิบัติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด
16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา ใกล้วัดมงคล ตำบลห้วยบง
อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนา
ที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรง
นำเอกสารออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2537 นั้น
ทรงให้จัดตั้ง “ศูนย์บริหารพัฒนา” ตามแนวพระราชดำริ

อยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบ
สาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรโดยประสานความร่วมมือ
ระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อาชีพการเกษตร
และจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหาก
ประสบความสำเร็จจะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่น ๆ
ต่อไป

“ทฤษฎีเกษตรใหม่” นั้นมีความเหมาะสมสำหรับ
เกษตรกรไทย ด้วยเหตุผลสองประการคือ

ประการแรก : เกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร
รายย่อย มีพื้นที่ทำกินไม่มากนัก ดังนั้นหากนำพื้นที่ดังกล่าว
ไปทำการผลิตเพื่อการค้า ตามหลักเศรษฐศาสตร์แล้วไม่คุ้มทุน
คือ ขาดทุนแน่นอนเพราะขนาดของฟาร์มไม่ใหญ่พอ ภาษา
ทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ไม่ประหยัดต่อขนาด” จึงทำให้
ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสูงโดยเฉพาะต้นทุนคงที่ ดังนั้น
เกษตรกรควรทำการผลิตที่เน้นเป้าหมายหลักคือ “ความมั่นคง
ทางอาหาร” คือ เป็นแหล่งอาหารที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิตและ
ครอบครัว

ประการที่สอง : แม้ว่าในปัจจุบันจะมีระบบชลประทาน
ที่คอยส่งน้ำให้พื้นที่ทำการเกษตร ทำให้สามารถที่จะทำการ
เพาะปลูกตลอดเวลา แต่สภาพภูมิอากาศในปัจจุบันมีความ
ไม่แน่นอนของปริมาณน้ำฝน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ปีปัจจุบัน
(2557) มีปริมาณน้ำฝนน้อย ทำให้หลายพื้นที่จำเป็นต้องงด
การเพาะปลูกพืชในฤดูแล้งอย่างเด็ดขาดเพราะปริมาณน้ำใน
เขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำมีน้อยแทบจะไม่พอเพียงต่อการอุปโภค
และบริโภค ดังนั้นการทำการเกษตรตามทฤษฎีเกษตรใหม่จึง
เหมาะสมเพราะแนวคิดดังกล่าว เกิดจากปัญหาการเพาะปลูก
ที่ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหลักการที่สำคัญของทฤษฎี
เกษตรใหม่คือ การจัดสรรที่ดินส่วนหนึ่งให้เป็นแหล่งน้ำ
ในการทำการเกษตรในที่ดินแปลงดังกล่าว

จากเหตุผลดังกล่าวพอจะกล่าวได้ว่าเกษตรกรไทยที่
ต้องการประกอบอาชีพการเกษตรอยู่ต้องหันมาทำการเกษตร
แบบพอเพียง โดยการจัดสรรปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างจำกัด
คือ ที่ดินและน้ำ เพื่อทำการผลิตด้านการเกษตรให้เกิดประโยชน์
สูงสุด ซึ่งประโยชน์สูงสุดคือ

1. การมีอาหารหล่อเลี้ยงชีวิตอย่างต่อเนื่องและ
เพียงพอ
2. การมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตส่วนเกิน
เพื่อนำมาใช้จ่ายในส่วนที่เกษตรกรไม่สามารถจะผลิตเองได้
ส่วนการดำเนินการทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่
พระองค์ได้พระราชทานขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 : ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น ในขั้นนี้ มีวัตถุประสงค์
หลักคือ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร รายได้ ออชีวิต และ
ความมั่นคงของชุมชนชนบท ซึ่งถือว่าเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพา

ตนเอง ดังนั้นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์จึงมีการจัดสรรที่ดิน
ออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย โดยแบ่งที่ดิน
ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง

1. พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ 30% ปลูกเป็นสระเพื่อ
เก็บกักน้ำในช่วงฤดูฝน เพื่อนำมาใช้ในการปลูกพืชในฤดูแล้ง
รวมถึงใช้เพื่อการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่าง ๆ เช่น ปลา ผักบุ้ง
 เป็นต้น

2. พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ 30% ปลูกข้าวใน
ฤดูฝน ข้าวถือเป็นอาหารหลักที่ใช้บริโภคในชีวิตประจำวัน
ของคนในครัวเรือน ดังนั้นต้องผลิตข้าวให้พอเพียงต่อการ
บริโภคตลอดปี ซึ่งถือเป็นการลดตัดค่าใช้จ่ายและสามารถ
พึ่งตนเองได้

3. พื้นที่ส่วนที่สามประมาณ 30% ปลูกไม้ผล
ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน
หากเหลือจากการบริโภคก็นำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

4. พื้นที่ส่วนสุดท้ายประมาณ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย
เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น เช่น โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ เป็นต้น

ลักษณะและการจัดสรรที่ดินในขั้นที่ 1 นี้ หากย้อน
ไปในอดีตจะเห็นได้ว่าท้องนาอันกว้างใหญ่คือ ตู้นั้นขนาดใหญ่
ที่มีอาหารสด ๆ จากธรรมชาติที่สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตคน
จำนวนมาก ในแต่ละฤดูก็จะมีอาหารแต่ละชนิดไม่ซ้ำกัน
เช่น ในฤดูฝน ท้องนาก็มีที่สัตว์น้ำมากมาย ปู ปลา กุ้งหอย
ผักนาชนิดต่าง ๆ ช่วงฤดูนี้จึงเป็นช่วงอุดมสมบูรณ์ เกษตรกร
หลายรายนอกจากจะแสวงหาอาหารมาบริโภคในช่วง
ดังกล่าวแล้ว ยังคงอาศัยภูมิปัญญานำสัตว์น้ำ พืชผัก
ที่มีมากมายในฤดูฝนมาแปรรูปเพื่อถนอมไว้เป็นเสบียงใน
ฤดูแล้ง พออย่างเข้าฤดูหนาวท้องนาก็เหลือร่ำไปด้วยข้าว
ซึ่งรอการเก็บเกี่ยวเข้ายุ้งฉางเพื่อเป็นอาหารในวันหน้า
นอกจากนี้ยังมีสัตว์น้ำให้นำมาเป็นอาหารอยู่ พออย่างเข้า
ฤดูแล้งแหล่งทุ่งนาก็กลายเป็นทุ่งหญ้าให้กับวัวควายแกะเลี้ยง
ให้อิมท้อง นอกจากนี้ก็เป็นการคั้นปุ๋ยอินทรีย์ (มูลสัตว์)
แก่ท้องนา ในมูลสัตว์ยังหาแมงเพื่อทำอาหารได้เช่น แมงกูดจี
ที่อาศัยอยู่ในมูลควาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีดอกงิ้วที่ออกดอก
บานสะพรั่งให้เด็ก ๆ ที่เลี้ยงวัวเลี้ยงควายเก็บมาตากแดด
ให้แห้งเพื่อใช้ประกอบอาหาร ที่กล่าวมานี้จะเห็นว่าการใช้
ที่ดินในขั้นตอนที่ 1 เหมือนการกลับคืนสู่สภาพการเกษตร
แบบดั้งเดิมที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ

ขั้นที่ 2 : ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง เมื่อเกษตรกรได้ลงมือ
ในขั้นที่หนึ่งจนประสบผลสำเร็จแล้ว เกษตรกรควรจะพัฒนา
ตนเองจากขั้น “พออยู่พอกิน” ไปสู่ขั้น “พอมีอันจะกิน”
เพื่อให้มีความมั่นคงในชีวิตมาก โดยในขั้นนี้ เกษตรกรต้อง
รวมพลังกันในกลุ่มหรือสหกรณ์ เป็นการร่วมแรง ร่วมใจกัน
ดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การผลิต : เกษตรกรจะต้องร่วมมือในทุกขั้นตอนของการผลิตตั้งแต่ การเตรียมดิน การหาปัจจัยการผลิต เช่น การรวมตัวกันจัดทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

2. การตลาด : เมื่อเก็บเกี่ยวผลิตแล้ว เกษตรกรรวมกันขายผลผลิตเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด การรวมกันขายผลผลิตนั้นเป็นการสร้างอำนาจต่อรองและการสร้างมาตรฐานสินค้าเกษตรกรร่วมกัน เพื่อให้ขายได้ในราคาดี และเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้วย

3. ความเป็นอยู่ : เมื่อมีรายได้จากการขายผลผลิตแล้ว เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการที่จะสร้างความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีกว่าเดิม ซึ่งอาจจะแสวงหาปัจจัยพื้นฐานมาเสริมในการดำรงชีวิต เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รวมถึงยานพาหนะ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในส่วนนี้เกษตรกรจึงจำเป็นต้องมีความรู้ในการจำแนกแยกแยะว่าอะไรที่เหมาะสมและมีความจำเป็นสำหรับตนและครอบครัว มิฉะนั้นอาจจะเกิดการใช้จ่ายเงินไปในสิ่งที่ไม่จำเป็นและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต

4. สวัสดิการ : เมื่อเกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว สิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ “สวัสดิการและบริการที่มีความจำเป็น” เช่น มีกองทุนไว้ให้สมาชิกกู้ยืมเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น

5. การศึกษา : คำสุภาษิตที่ว่า “มีปัญหาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน” ดังนั้นการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างปัญญาให้กับเกษตรกร ดังนั้นขั้นตอนนี้จึงจำเป็นต้องสร้างศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรหรือสมาชิกในครอบครัวมีโอกาสได้มาเรียนรู้ ซึ่งอาจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ในระบบหรือในระบบก็ได้

6. สังคมและศาสนา : มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์รู้จักการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการที่จะทำให้สังคมสามารถรวมกันได้อย่างเหนียวแน่นควรต้องมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมนั้น ๆ ในชุมชนหนึ่ง ๆ อาจจะมีการสร้างอารามหรือวัดไว้เพื่อเป็นสถานที่ขัดเกลาจิตใจของคนในชุมชน

กิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงตัวเกษตรกรเองด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ 3 : ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามขั้นตอน จนประสบความสำเร็จคือ มีรายได้ มีฐานะที่ดีขึ้น ตัวเกษตรกรและกลุ่มจะต้องดำเนินงานไปสู่ขั้นตอนที่ 3 คือ การแสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาใช้ในกิจการของกลุ่ม โดยกลุ่มและแหล่งเงินทุนจะต้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน เช่น เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ดี คริวเรือนนอกภาคเกษตรและหน่วยธุรกิจก็สามารถซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในราคาที่สูง เป็นต้น

สิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หากนำมาเปรียบเทียบกับปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ในเวลานี้ก็น่าจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยคำว่า “พอเพียง” ด้วยการน้อมนำแนวคิดทฤษฎีเกษตรใหม่มาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อการผลิตทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสว่า “ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียรแล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน”

บทสรุป

หากท่านเป็นคนรุ่นเก่าคงจะเคยได้ยินเพลง “รำวงกลีกรไทย” ที่มีเนื้อร้องส่วนหนึ่งว่า “กลีกรแข่งขันเป็นกระดุก สันหลังของชาติไทยจะเรืองอำนาจเพราะไทยเป็นชาติกลีกรวม” ดังนั้นการที่รัฐมีนโยบายในลักษณะที่จะลดความสำคัญภาคการเกษตรลง เช่น จ้างให้เกษตรกรเลิกประกอบอาชีพทำการเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาค่าการเกษตรนั้นจึงนับว่าไม่น่าจะถูกต้อง เพราะในความเป็นจริงแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาคการเกษตรนั้นมีอยู่ โดยเฉพาะแนวคิด “ทฤษฎีเกษตรใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติหนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้พระราชทานให้เกษตรกรน้อมนำไปปฏิบัติและให้หน่วยงานของรัฐน้อมนำไปขยายผล หากหน่วยงานของรัฐนำมาเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรอย่างจริงจัง เนื้อร้องของเพลงรำวงกลีกรไทยก็ยังคงเป็นจริงในสังคมไทยอยู่ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรีนเนท. (ม.ป.ป.). เกษตรทฤษฎีใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.greennet.or.th/node/1036> (17 กันยายน 2557)
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2542). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการจัดการทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://web.ku.ac.th/king72/254209/res05_02.html (17 กันยายน 2557)